

Ljubljana, 5. februar 2016

Gradivo z novinarske konference Društva Asociacija

Spoštovani,

v nadaljevanju vam pošiljamo ključne poudarke z današnje novinarske konference mreže Asociacija, ki združuje nevladne organizacije in samostojne ustvarjalce iz področja kulture in umetnosti. Na dogodku so sodelovali **Jadranka Plut**, novoizvoljena predsednica Asociacije, **Andrej Srakar**, dosedanji predsednik Asociacije ter **Anela Bešo**, koordinatorica mreže. Za vse nadaljnje podatke in morebitna vprašanja smo vam na voljo na spodnjih kontaktih.

OCENA STANJA V KULTURI:

Društvo Asociacija je že tretje leto zapored izvedla raziskavo »Kulturni indeks: primer Slovenija«, ter tudi sicer spremlja ostale kazalnike, še posebej na področju položaja nevladnih organizacij in samostojnih ustvarjalcev v kulturi. Vir za spodnje statistične podatke so Statistični urad Republike Slovenije (RS), Ministrstvo za kulturo RS in Ministrstvo za finance RS. Kjer to ni eksplicitno napisano drugače, se podatki nanašajo na primerjavo med letom 2013 in 2014, saj vsi podatki za leto 2015 še niso javno objavljeni.

1. Drastični padec sredstev za nevladne organizacije

Tudi letošnja ocena stanja v kulturi ni spodbudna, saj se pri večini kazalnikov nadaljuje padec iz prejšnjega leta, kar priča o vse večji **nestabilnosti in stagnaciji, če že razkroju kulturnega sektorja**, še posebej najranjivejšega segmenta v kulturi, neodvisne scene.

Čeprav število zasebnih zavodov v kulturi raste (leta 2013 jih je bilo 582, leto kasneje pa 625, kar predstavlja 7,39 odstotno rast), **število zaposlenih** (pravne in fizične osebe v kulturi) **pada**. Leta 2013 jih je bilo tako zaposlenih 17.743, leta 2014 le še 17.502 (1,36 odstotni padec).

Če ob tem pogledamo še višino prihodkov za nevladne organizacije v kulturi (glede na sredstva za programe in projekte na Ministrstvu za kulturo), vidimo, da so sredstva iz leta 2013 na 2014 **drastično upadla za kar 10,15%** (iz 4.960.180 evrov v 2013 na 4.456.638 evrov v 2014).

Še večji **upad** v zadnjih letih zaznavamo **pri sredstvih** na enoletnem projektne razpisu, od katerega so odvisne predvsem manjše **nevladne organizacije in samostojni ustvarjalci**. V letu 2013 je bilo po podatkih Ministrstva za kulturo (za leto 2014) razpisanih 540.000 evrov. Leta 2014 je bilo (za leto 2015) razpisanih le še 400.000 evrov. Lani je bilo za leto 2016 razpisanih zgolj 384.000 evrov. Iz leta 2013 na 2014 je bil **padec torej kar 35 odsoten**, iz leta 2014 na 2015 pa za nadaljnje 4 odstotke.

Ob tem je vredno dodati še to, da **umetnostni trg** stagnira oziroma upada. Število odkupljenih in prodanih muzejskih in galerijskih predmetov in del¹ je v primerjavi z letom 2013 upadlo za 0,5 odstotne točke. Dejstvo, da je to edini kazalnik, ki ga lahko na tem področju spremljamo, dokazuje, da o umetnostnem trgu v resnici težko govorimo, saj se na njegovi vzpostavitvi ni delalo sistemsko, tako da v Sloveniji v resnici **ne deluje**.

¹ Podatek je vzet iz gradiv Statističnega urada RS, zajema pa tako javne kot zasebne pravne subjekte na področju muzejev in galerij oz. likovnih razstavišč.

Ena izmed redkih oblik zasebnega vlaganja v kulturo so tako sredstva, ki jih davkoplačevalci za nevladne organizacije namenijo od svoje dohodnine (t.i. 0,5 odstotek). Od leta 2012 na 2013 so sredstva, ki jih davkoplačevalci po podatkih ministrstva za finance namenijo organizacijam na področju kulture, zrasla za 2.36% (iz 87.275 evrov na 89.338 evrov letno).

Ob tem se **niža tudi produkcija** znotraj celotnega kulturnega sektorja. Skupni kazalnik produkcije je upadel za dve odstotni točki, pri čemer je bilo v letu 2014 glede na leto 2013 proizvedenih več celovečernih filmov ter predstav v gledališčih, v upadu pa je število koncertov in razstav. Natančno število in odstotki se nahajajo v spodnji tabeli.

Produkcija:	2013	2014	gibanje 2014/2013
Proizvedeni celovečerni filmi	66	75	13.64%
Število javnih prireditev v gledališčih	2.304	3.637	57.86%
Število koncertov (lastni v matični hiši)	217	120	-44.70%
Število razstav	3.028	2.776	-8.32%
Število dogodkov v kulturnih domovih	11.087	12.014	8.36%

Vir: Statistični urad RS

2. Dohodki samozaposlenih padajo že pet let

Nič bolj se ne godi samozaposlenim v kulturi. Njihovo število se je sicer dvignilo – iz 2.218 v 2013 na 2.291 v 2014, torej za 3.29%. Naraslo je tudi število tistih s pravico do plačevanja prispevkov; iz 1.393 v 2013 na 1.484 v 2014. Po podatkih ministrstva za kulturo je država leta 2013 za prispevke samozaposlenih v kulturi prispevala 5.623.485 evra, leta 2014 pa 6.012.757 evrov (6,92 odstotna rast). Po podatkih Ministrstva za kulturo je bilo leta 2013 v Sloveniji sicer 6.168, leto kasneje pa 6.868 samostojnih podjetnikov na področju kulture. Gre za 11,35 odstotno rast.

Hkrati pa na drugi strani **močno upada povprečni letni dohodek samozaposlenega**. Če je bil ta še leta 2010 13.528 evrov, je bil leta 2014 le še 12.266 evrov (12.330 v letu 2013). Dohodek samozaposlenih redno upada prav vsako leto, pri čemer jih okoli **30 odstotkov živi pod robom revščine**.

3. Zapostavljenost lokalne neodvisne kulture

Čeprav krovni zakon o kulturi lokalnim skupnostim nalaga pripravo strateškega lokalnega kulturnega programa ugotavljamo, da večina občin tega še vedno nima sprejetega. Če ga že imajo, praktično v vseh velja, da nevladne organizacije vanje niso vključene enakopravno, kar se odraža tudi v finančni podpori njihovi produkciji (predvsem za neodvisno sceno).

Drži sicer podatek, da so se **skupna sredstva za kulturo** v lokalnih skupnostih v letu 2014 povečala (136.764.993,00 evrov v 2014, 126.632.407,00 v 2015), a so ta vseeno **padla na raven, slabšo od leta 2008**. V številnih občinah velja tudi, da se njihovi proračuni za kulturo zmanjšujejo, še posebej v delu za neodvisno

sceno, ki je v primerjavi s produkcijo v javnih zavodih podprta v precej manjši meri. Poglejmo zgolj nekaj primerov (dober in slabe prakse).

V Mestni občini Kranj je bilo leta 2014 kulturi namenjenih 3.139.490 evrov. Proračun se je lani zmanjšal na 3.062.322 evra, pri čemer pa je vseeno treba poudariti, da se obseg sredstev za neodvisno kulturo ni zmanjšal.

V Mestni občini Nova Gorica se je proračun za programe v kulturi v letu 2015 zmanjšal (znašal je 1.586.850 evrov, leto prej pa 1.790.186), pri tem je bilo nevladni kulturni produkciji (vključno z ljubiteljsko dejavnostjo) namenjeno v letu 2014 160.000, v 2015 pa 140.000 evrov. Profesionalni produkciji je od tega v letu 2014 šlo okoli 50.000 evrov, lani pa kar deset tisoč evrov manj.

V Mestni občini Slovenj Gradec so v letu 2015 zmanjšali proračun, namenjen kulturi, na 873.642.60 evre (leta 2014 je bil visok 905.564.17 evrov). Čeprav so za področje neodvisne kulture (javni razpis na področju kulturnih projektov in programov) lani namenili malenkost več sredstev (137.938.10 evrov v 2014, v letu 2015 pa 141.589.60 evrov), to v primerjavi s sredstvi, namenjenimi ostalim sektorjem v kulturi, še ne omogoča trajnostne profesionalne neodvisne produkcije, ki bi tudi izven prestolnice prebivalcem omogočala dostop do kvalitetnih sodobnih umetniških vsebin.

Gibanje proračunov za kulturo ostalih občin se nahaja v spodnji tabeli. Za razliko od zgornjih podatkov gre za gibanje sredstev v letih 2013/2014. Vir podatkov je Ministrstvo za finance.

	delež za kulturo v skupnem proračunu občine			delež za umetniške programe v skupnem proračunu občine		
	2013	2014		2013	2014	
MO CELJE	5.22%	4.90%	↓	1.75%	1.68%	↓
MO KOPER	3.96%	3.99%	↑	1.08%	0.86%	↓
MO KRANJ	7.83%	5.39%	↓	2.66%	1.91%	↓
MO LJUBLJANA	9.90%	9.77%	↓	2.35%	2.18%	↓
MO MARIBOR	11.63%	9.58%	↓	3.33%	3.82%	↑
MO MURSKA SOBOTA	5.40%	4.94%	↓	1.69%	1.81%	↑
MO NOVA GORICA	5.90%	4.59%	↓	1.24%	0.99%	↓
MO NOVO MESTO	4.88%	6.48%	↑	0.00% ²	0.00%	=
MO PTUJ	12.01%	6.18%	↓	1.86%	1.85%	↓
MO SLOVENJ GRADEC	4.85%	6.47%	↑	1.77%	2.19%	↑
MO VELENJE	3.86%	4.15%	↑	1.49%	1.27%	↓
SKUPAJ VSE OBČINE	5.80%	5.61%	↓	0.97%	0.90%	↓

² V MO Novo mesto uporabljajo za programe drugo ime postavke kot ministrstvo za finance (zato delež beleži ničelno vsoto). Iz občine so nam zato posredovali podatke za leto 2014 in 2015. Delež sredstev, namenjenih NVO na področju kulture, je v letu 2014 znašal 170.171 evrov, v letu 2015 so sredstva razpisana v višini 248.400 evrov.

KLJUČNI IZZIVI KULTURNE POLITIKE:

Lani se je na področju kulturne politike odprlo vrsta simptomatičnih zgodb, ki skupaj z opisanim materialnim stanjem ne tvorijo optimistične slike. Vseeno je mogoče misliti tudi preboje. Na polju kulturne politike se odpirajo vsaj trije ključni izzivi: primerna umestitev in financiranje nevladnih organizacij v kulturi, ureditev statusa samozaposlenih v kulturi ter ustrezna podpora neodvisni umetniški produkciji na lokalnem nivoju.

1. Denar je, bodo tudi zaposlitve znotraj NVO?

Prvi korak do zaustavitve negativnega trenda netrajnostnega razvoja nevladnega sektorja v kulturi je **umestitev definicije nevladnih organizacij v krovni zakon v kulturi**, kar se ob lanskoletnem odpiranju Zakona o uresničevanju javnega interesa v kulturi (ZUJIK) ni zgodilo. Znotraj Delovne skupine za trajni dialog z nevladnimi organizacijami v kulturi na Ministrstvu za kulturo so definicijo že uskladili, zato na Asociaciji upamo, da bo ta napor rezultiral tudi v ustrezni umestitvi v ZUJIK. Tako se bodo pogoji znotraj nevladnega sektorja lahko približali tistim v javnem v smislu razvoja programa, obratovalnih pogojev in zaposlenih.

Prav zaposlovanje, je ena ključnih težav, ki poleg nestabilnega in nezadostnega financiranja onemogoča dolgoročni razvoj organizacij. Upamo, da bo izvedbeni načrt Nacionalnega programa za kulturo 2014-2017 (in v njih opredeljeni konkretni ukrepi in finančne posledice) na vključujoč način poskrbel, da se bo skladno z evropskimi smernicami okrepilo zaposlovanje znotraj profesionalnega nevladnega sektorja. Glede na to, da je ministrstvo za kulturo že zagotovilo nekaj milijonov za zaposlovanje mladih v kulturi, **pričakujemo, da bodo ta sredstva v večji meri usmerjenja v zaposlovanje mladih znotraj nevladnega sektorja** in v financiranje njihovega usposabljanja, izobraževanja, preko transparentnih in učinkovitih mehanizmov spodbujanja profesionalnih nevladnih organizacij za dolgoročni angažma mladih v tem sektorju. . Profesionalne nevladne organizacije so tiste, ki lahko ponudijo tako delovna mesta kot ustrezno znanje, vizijo in mentorstvo mladim za njihov nadaljnji profesionalni razvoj, sredstva iz nove finančne perspektive pa bi lahko vsaj začasno omilila kadrovsko podhranjenost nevladnih organizacij na eni ter težave z iskanjem zaposlitve mladih umetnikov na drugi strani. Do zdaj tega zagotovila ministrstvo javno še ni podalo. Tudi sicer upamo, da ne bo šlo za edini mehanizem zaposlovanja znotraj nevladnega sektorja.

Država je do zdaj poskrbela za razvoj nevladnega sektorja do mere, ko je možen preboj na novo raven, a zgolj, če sektorju zagotovi trajnostno financiranje in stabilen razvoj, česar do zdaj ni bilo. Nova finančna perspektiva to omogoča, zato se mora politika odločiti: ali bo nevladni sektor v kulturi podprla z ustreznimi mehanizmi in prebivalcem omogočila dostop do kvalitetne sodobne kulture, ki jih drugi sektorji v kulturi ne pokrivajo, ali pa bo pustila, da nevladni sektor v kulturi propade.

2. Bo fiktivnim prihodkom samozaposlenih le odklenalo?

Lani je ministrstvo za kulturo pripravilo predlog zakona o spremembah in dopolnitvah ZUJIK, predvsem v točki ureditve statusa samozaposlenih. Čeprav predlog pravilno detektira ključno težavo samozaposlenih – vse večjo revščino – pa rešitve v njem žal niso zadostne in se stvari lotevajo na napačnem koncu.

Določene spremembe v noveli pozdravljamo, denimo lažji prehod med statusom samozaposlenega v kulturi in statusom brezposelne osebe, možnost registriranja večih poklicev, podaljšanje obdobja za priznavanje

pravice iz treh na pet let. Gre za predloge, ki jih v Asociaciji zagovarjamo že vrsto let. Zagotavljanje minimalnega plačila je ključnega pomena za izboljšanje socialnega in materialnega položaja samozaposlenih. Vendar pa brez ovrednotenja finančnih posledic, ki jih bo uvedba minimalne tarife za samozaposlene, ki uresničujejo javni interes v kulturi, imela na državni proračun, oziroma brez finančnih projekcij, koliko sredstev je potrebno, da se ta ukrep sploh lahko uresničuje, ne da bi to hkrati pomenilo manjšanje števila samozaposlenih, tega predloga ne moremo razumeti kot dober ukrep, ki bo rešila položaja samozaposlenih v kulturi.

Ocenjujemo, da ministrstvo za kulturo s **predlogom uvedbe minimalne tarife za samozaposlene v kulturi ne izboljšuje pogojev za življenje in delo samozaposlenih** v kulturi, ampak le prelaga odgovornost na druge kulturno politične akterje (javne zavode in NVO v kulturi) brez predhodnega opolnomočenja le-teh, da bi to odgovornost dejansko lahko v celoti tudi prevzeli. Zato upamo, da bodo vodilni v naslednjih fazah zakona, ki je trenutno v medkoalicijskem usklajevanju, pozvali ministrstvo, da začne reševati prekarizacijo samozaposlenih iz obratne smeri – z zagotovitvijo več sredstev za kulturo ali s prerazporeditvijo obstoječega denarja ter predvsem s smiselno celostno reformo kulturno političnega modela.

Lani je pri prizadevanju Asociacije za izboljšanje statusa samozaposlenih sicer prišlo do pomembnega premika. Na nas se je obračalo vse več tistih, ki zaslužijo manj od minimalne plače, a se jim upoštevajo višji prihodki od dejanskih (t.i. **fiktivni prihodki**), zaradi česar morajo plačevati višji razred vrtnca, obenem pa dobijo manjši otroški dodatek, ostanejo tudi brez možnosti pridobitve denarne socialne pomoči in z njo povezanih pravic. 14. člen Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev.

Zato smo se v Društvu Asociacija in Novičniku za samozaposlene v kulturi obrnili na Urad varuhinje človekovih pravic RS, ki je pritrdila našim ugotovitvam o krivičnosti zakonske ureditve. Po obravnavi pobude se je odločila za vložitev **presoje ustavnosti** spornega člena. Na odločitev Ustavnega sodišča RS še čakamo. Čeprav je bila zadeva zavedena kot prednostna, razsodbe še ni. Vseeno upamo, da bo v naslednjega pol leta zadevi ugodeno, kar bo **najrevnejšim samozaposlenim bistveno olajšalo preživetje**.

3. Čas je za ravnotežen razvoj profesionalne kulture in umetnosti po vsej državi

Lani je ob podpori Asociacije nastala neformalna Nacionalna mreža za lokalne kulturne politike, ki v svojih vrstah združuje blizu sto nevladnih organizacij in samostojnih ustvarjalcev iz vseh mestnih občin po Sloveniji. Ministrstvo za kulturo pozivajo, da je potrebno resno pristopiti k reševanju lokalnih kulturnih politik.

Za rešitev stanja so ključne tri točke:

- Lokalne skupnosti, ki še niso sprejele Lokalnih programov za kulturo, je potrebno pozvati k njihovi pripravi, pri čemer je potrebno nevladne organizacije vanje vključevati na enakopraven način.
- Namesto navidezne decentralizacije je potrebno graditi enake možnosti za vse deležnike v kulturi, predvsem je potrebno najti ustrezen poudarek pri zagotavljanju umeščenosti profesionalnih NVO producentov na lokalnih ravneh, v strokovna telesa vključiti ljudi iz vse Slovenije, spodbujati sodelovanje ter opredeliti, kateri projekti so nacionalnega pomena, pri čemer se ti lahko izvajajo kjerkoli po Sloveniji.
- Urediti je potrebno sistemsko financiranje tudi za lokalne NVO.

SPODBUJANJE TRAJNOSTNEGA DIALOGA:

Za izboljšanje stanja v polju kulture je nujen trajnostni in strukturirani civilni dialog, ki ga Asociacija zagovarja in vodi že vrsto let. Lani je bila Asociacija nosilka projekta Umeščanje NVO v kulturi, ki je bilo financirano s strani Ministrstva za javno upravo in podprto s sredstvi Evropskega socialnega sklada.

V letu 2015 je bilo delovanje Asociacije osredotočeno okoli našega osrednjega stebra delovanja – zagovorništva, znotraj katerega smo odprli in se ukvarjali s številnimi temami, ki se nanašajo na izboljšanje in konsolidacijo statusa NVO in samozaposlenih znotraj polja kulturne politike (od sredstev, do razpisnih pogojev in njihove splošne umeščenosti). Preboj smo poskušali doseči tudi prek širitve polja delovanja na lokalnem nivoju po celi Sloveniji. Rezultati tovrstne usmeritve in terenskega delovanja so med drugim dobili konkretne obrise v novi neformalni mreži NVO in samozaposlenih, ki zajema kulturne ustvarjalce po vsej državi. Asociacija je v preteklem letu začela izdajati lastno glasilo Kulturosfera. Asociacija se sicer povezuje tudi na mednarodnem nivoju, in sicer na Zahodnem Balkanu preko aktivnega članstva v regijski platformi Kooperativa, na območju Evropske unije pa znotraj Culture Action Europe.

Letos je delovanje mreže financirano v sklopu projekta Asociacija, mreža NVO v kulturi – Kultura za ustvarjalen razvoj, ki ga delno financira Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada. Tako si bomo lahko še naprej prizadevali za strukturiran civilni dialog.

V prihodnjih dveh letih lahko od nas še naprej pričakujete delovanje na štirih ključnih področjih:

- 1.) **krepitev mreže**; saj želimo postati še močnejša in bolj vključujoča zagovorniška organizacija,
- 2.) **krepitev zagovorniškega potenciala** NVO in samozaposlenih v kulturi;
- 3.) **oblikovanje sistemskih rešitev** za izboljšanje položaja NVO in samozaposlenih v kulturi;
- 4.) **iskanje inovativnih pristopov** za naslavljanje ključnih razvojnih prioritet sektorja in družbe.

Na področju zagovorništva si bomo strokovno prizadevali, da še naprej ostajamo katalizator potreb ne le našega članstva, ampak celotnega sektorja nevladnih organizacij in samostojnih ustvarjalcev v kulturi. Do konca leta 2017 želimo s krepitvijo strokovne in analitske dejavnosti mreže, usposobljenosti NVO za zagovorništvo ter krepitvijo zagovorniške ravni delovanja NVO na lokalni ravni doseči konkretne rezultate.

Glede na trende si obetamo, da se bo kulturni sektor v prihodnjih dveh letih žal še naprej soočal z resnimi posegi v obseg sredstev za NVO in samozaposlene. Ta tveganja bomo še naprej poskušali naslavljeni prek zagovorniških dejavnosti, ki bodo ostale ključna prioriteta, poskusili pa bomo odločevalce in producente v kulturi senzibilizirati tudi za nove oblike diverzifikacije kulturnih proračunov z zasebnim vlaganjem (že lani smo denimo začeli razpravo o obveznem deležu za kulturo pri javnih investicijah), pri čemer ne bomo pristajali na kakršnokoli zmanjšanje obsega javnega financiranja z izgovorom morebitnega dviga drugih virov financiranja.

Prav tako se nam zdi nujno, da se skladno s smernicami znotraj Evropske unije reševanje kulture, še posebej pa nevladnega sektorja znotraj nje, ne gleda partikularno, zato si bomo prizadevali za čim večje sektorsko povezovanje na ključnih razvojnih področjih (mladi, izobraževanje, lokalni razvoj, itn.).

Asociacija

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA JAVNO UPRAVO

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI
SOCIALNI SKLAD

NOVO VODSTVO ASOCIACIJE

Na rednem volilnem občnem zboru se je z mesta predsednika Društva Asociacija po dveh mandatih poslovil dr. Andrej Srakar. Pod njegovim vodstvom je Asociacija dosegla številne razvojne preboje in dokončala prehod v profesionalno vodeno zagovorniško mrežo z razvejanim članstvom in dejavnostmi. Dr. Srakar bo svoje delo na področju raziskav kulturne politike nadaljeval znotraj upravnega odbora Asociacije.

Nova predsednica mreže je postala Jadranka Plut, dosedanja podpredsednica Asociacije. Dva mandata je bila članica upravnega odbora Asociacije za področje vizualnih umetnosti. Bila je tudi članica delovne skupine za sistemsko urejanje nevladnih organizacij na področju kulture, ki jo je ustanovilo Ministrstvo za kulturo. Od leta 2015 je članica Nacionalnega sveta za kulturo, v okviru katerega je bila imenovana za predsednico delovne skupine za samozaposlene, ki si je zadala nalogo do februarja 2016 pripraviti analizo in podrobne predloge ukrepov izboljševanja položaja samozaposlenih v kulturi.

Končala je študij umetnostne zgodovine na Univerzi v Ljubljani. Od leta 2000 kot umetniška vodja deluje znotraj kolektiva galerije Alkatraz na AKC Metelkova mesto in je že več kot desetletje aktivna na področju vizualne umetnosti znotraj AKC Metelkova mesto. Od leta 2007 je zaposlena v Kulturnem umetniškem društvu Mreža.